

14. Конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських, або таких, що принижують гідність видів поведження і покарання // Права людини і професійні стандарти для працівників пенітенціарної системи в документах міжнародних організацій. – К. : Сфера, 2002. – С. 45–52.

15. У справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміна «законодавство») : Рішення Конституційного Суду України від 09 липня 1998 року № 12-рп/98 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 32. – Ст. 1209.

16. Актуальні проблеми конституційного права України : Підручник / за заг. ред. проф. Олійника А. Ю. – К. : Видавничий дім «Скіф», 2012. – 552 с.

17. Джужа О. М. Кримінально-виконавче право України : Підручник / О. М. Джужа, І. Г. Богатирьов, О. Г. Колб, В. В. Василевич та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Атіка, 2010. – 752 с.

18. Алферов Ю. А. Международный пенитенциарный опыт и его реализация в современных условиях / Ю. А. Алферов // Penal Reform International. – 1996. – № 24. – С. 15–19.

19. Уголовно-исполнительский кодекс Республики Беларусь. – Мн. : Национальный центр информации Республики Беларусь, 2000. – 144 с.

20. Концепция правовой политики Республики Казахстан. – Алматы : Жети Жаргы, 2002. – 56 с.

21. Палий М. В. Понятия, признаки, система и наказания по уголовному законодательству Украины и Республики Казахстан : Учебное пособие / М. В. Палий, Е. Н. Бегалиев, Е. С. Назымко, А. Т. Байсентова, О. В. Юношев / Под ред. В. Н. Бессчасного. – К. : КНТ, 2009. – 232 с.

22. Кужахар В. С. Життя організаційно-практичних заходів до приведення у відповідність з вимогами чинного законодавства та міжнародних стандартів умов тримання осіб в установах попереднього ув'язнення та виконання покарань / В. С. Кужахар // Державна пенітенціарна служба України : історія сьогодення та перспективи розвитку у світлі міжнародних пенітенціарних стандартів та Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 28–29 березня 2013 року). – К. : ДПтС України : ВД «Дакор», 2013. – С. 208–213.

УДК 343.85

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

WAYS OF IMPROVEMENT OF CRIMINAL LEGISLATION OF UKRAINE AS TO THE LIABILITY IN THE SPHERE OF BANKING

Клочко А.М.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри приватного та соціального права

Сумський національний аграрний університет

Стаття присвячена питанням кримінально-правової охорони сфери банківської діяльності України. Досліджено чинне кримінальне законодавство України, що встановлює відповідальність за злочини у сфері банківської діяльності, та кримінальне законодавство зарубіжних країн із цих питань. Надана кримінально-правова характеристика злочинам у сфері банківської діяльності й запропоновано криміналізувати окремі суспільно небезпечні діяння, що вчинюються в цій сфері. Зроблено висновок, що потреба в підвищенні рівня кримінально-правової охорони сфери банківської діяльності країни зумовлена сучасним незадовільним станом її функціонування та негативними тенденціями розвитку. Практичне втілення запропонованої автором наукової статті концепції сприятиме підвищенню рівня захисту сфери банківської діяльності України в сучасних політико-економічних умовах і вдосконаленню технологій якості обслуговування населення.

Ключові слова: кримінально-правові норми, своєчасна криміналізація, злочини у сфері банківської діяльності, юридична техніка.

Статья посвящена вопросам уголовно-правовой охраны сферы банковской деятельности Украины. Исследовано действующее уголовное законодательство Украины, устанавливающее ответственность за преступления в сфере банковской деятельности, и уголовное законодательство зарубежных стран по этим вопросам. Представлена уголовно-правовая характеристика преступлений в сфере банковской деятельности и предложено криминализовать отдельные общественно опасные деяния, которые совершаются в этой сфере. Сделаны выводы, что потребность в повышении уровня уголовно-правовой охраны сферы банковской деятельности страны обусловлена современным неудовлетворительным состоянием ее функционирования и негативными тенденциями развития. Практическое воплощение предложенной автором научной статьи концепции будет способствовать повышению уровня защиты сферы банковской деятельности Украины в современных политико-экономических условиях и совершенствованию технологий качества обслуживания населения.

Ключевые слова: уголовно-правовые нормы, своевременная криминализация, преступления в сфере банковской деятельности, юридическая техника.

The article is devoted to issues of criminal legal protection of banking in Ukraine. Investigated the current criminal legislation of Ukraine which establishes the liability for crimes in the sphere of banking and criminal laws of the foreign countries on these issues, system of scientific views and developments as to this problem. Provided the criminal legal characteristics of the crimes in the sphere of banking and proposed to criminalize some socially dangerous acts that are committed in this area. An article is aimed to create a concept of criminal legal protection of Ukraine's banking activities and to define a system of criminally-legal norms that provide for responsibility for these crimes. The comparative legal method was applied when the criminal legislation of Ukraine was compared with the norms of the criminal laws of the other states. Emphasized that decriminalization of certain crimes in the sphere of economic activity in 2011 was inappropriate. The urgency and timeliness of scientific research in the sphere of banking is unconditionally confirmed by the current state of development of the Ukrainian banking system, characterized by complex challenges of instability, bankruptcy, corruption, cybernetic and other crimes. It is concluded that the formation of a system of criminal and legal protection of banking activities has a great theoretical and practical importance for the further development of the banking system of Ukraine and the quality of service to the population.

Key words: criminally-legal norms, timely criminalization, crimes in the sphere of banking, legal technique.

Одним із важливих завдань забезпечення організації ефективного функціонування банківської системи України є необхідність її убезпечення від протиправних посягань. Натепер банківські установи вкладають колосальні кошти в забезпечення безпеки банківських операцій і фінансовий моніторинг по операціях із клієнтами. На жаль, злочинні посягання підривають усі спроби забезпечити належний рівень безпеки сфери банківської діяльності України, зокрема мова йде про різні види шахрайств із пластиковими картками, проведення операцій по банківських рахунках клієнтів та інші види зловживань. Більше того, ці процеси гальмують розвиток прогресивних банківських технологій і дистанційних каналів продажів. Актуальність і своєчасність наукових досліджень криміналізації сфери банківської діяльності України беззастережно підтверджується сучасним станом розвитку банківської системи країни, яка характеризується складними викликами нестабільності, банкрутством, корупційними, кібернетичними та іншими злочинами. Проте сьогодні фактично відсутні наукові дослідження з проблем кримінально-правової охорони сфери банківської діяльності України.

Не можна не зазначити, що науковцями приділено певну увагу цій проблемі. Особливості вчинення злочинів у сфері кредитно-фінансової та банківської діяльності вивчали Є.М. Андрушак, Л.І. Аркуша, Г.Є. Болдар, А.І. Бутирська, А.В. Володін, В.О. Глушков, Д.І. Голосніченко, Н.О. Гуророва, О.М. Джуца, О.О. Дудоров, М.В. Карчевський, О.Г. Карпович, В.Д. Ларічев, Н.О. Лопашенко, Р.О. Мовчан, Д.А. Опенько, М.М. Панов, М.І. Панов, В.М. Попович, І.О. Рощина, С.С. Сатуєв, П.С. Яні, Н.Ю. Яськова та інші провідні вчені. Проте праці науковців не містили комплексного, всеохопного наукового аналізу кримінально-правової охорони сфери банківської діяльності України. Не запропоновано й не вироблено загального поняття злочинів у сфері банківської діяльності. Дослідження вчених охоплювали лише окремі аспекти вказаної проблеми, що мали стосунок насамперед до кримінальної відповідальності за окремі види злочинів у сфері банківської діяльності в основному як групи злочинів у сфері господарської діяльності або як злочинів проти власності. При цьому різні види зловживань, що сьогодні виникли та вчинюються у сфері банківської діяльності, потребують їх ретельного аналізу на предмет своєчасної криміналізації. Указані процеси повинні бути підкріплені відповідними факторами соціальної зумовленості криміналізації суспільно небезпечних діянь.

У чинному кримінальному законодавстві України під злочинами у сфері банківської діяльності необхідно розуміти умисні суспільно небезпечні діяння, спрямовані на заволодіння фінансовими ресурсами банківських установ або їх клієнтів, учинювані як загальними суб'єктами злочинів, так і спеціальними залежно від конструкції кримінально-правової норми. Беручи до уваги особливий об'єкт злочинів у сфері банківської діяльності – суспільні відносини у сфері банківської діяльності, вважаємо, що вказана злочинність являє собою сукупність суспільно небезпечних діянь, які посягають на встановлений порядок здійснення банківської діяльності, або таких, що вчинені в процесі здійснення банківських операцій чи з їх використанням. Проблеми в застосуванні чинних кримінально-правових норм щодо відповідальності за злочини у сфері банківської діяльності України зумовлені насамперед законодавчими прорахунками. Недоліки чинного кримінального законодавства України щодо досліджуваної проблеми виражаються в основному в обмеженому колі кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за суспільно небезпечні посягання у сфері банківської діяльності, щодо яких існує потреба в криміналізації, зумовлена відповідними факторами криміналізації суспільно небезпечних діянь; у порушенні правил юридичної техніки під час розміщення кримінально-правових норм у струк-

турі Кримінального кодексу України (далі – КК України); у відсутності роз'яснень ключових термінів кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за злочини у сфері банківської діяльності. Беручи до уваги чинники соціальної зумовленості криміналізації суспільно небезпечних діянь, такі як суспільна небезпечність, відносна поширеність, а також неможливість боротьби із цими правопорушеннями за допомогою інших засобів, допускаємо, що формування інституту кримінально-правової охорони банківської діяльності є питанням найближчої перспективи розвитку кримінального законодавства України. Так, останніми роками криміналізовані та включені до структури КК України такі суспільно небезпечні діяння: «Доведення банку до неплатоспроможності» (ст. 2181 КК України) та «Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або формування звітності» (ст. 2201 КК України). Погоджуючись зі своєчасністю криміналізації зазначених суспільно небезпечних діянь, неможливо не помітити порушення правил юридичної техніки під час розміщення цих норм у структурі чинного КК України, а також під час використання окремих юридичних термінів у їх диспозиціях. Наприклад, О.О. Дудоров та Р.О. Мовчан звертають увагу на те, що присвоєння кримінально-правової норми «Доведення банку до неплатоспроможності» номера 2181 суперечить як загальним правилам розміщення нових статей у кримінальному законодавстві, так і правилам розташування підрядно-спеціальних норм. На думку вчених, кримінально-правова норма, в якій йдеться про доведення банку до неплатоспроможності, повинна бути розміщена або безпосередньо в ч. 2 ст. 219 КК України, або слідом за ст. 219 КК України «Доведення до банкрутства» з присвоєнням їй порядкового номера 2191 [1, с. 72]. Іншим прикладом є ст. 2201 КК України «Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності», в якій поряд із керівником банку суб'єктом вказаного злочину є службова особа банку. При цьому чинне законодавство України, зокрема Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних з банком осіб» [2], не містить роз'яснень, хто саме є службовою особою банку. Тому з урахуванням положень ч. 3 ст. 18 КК України необхідне максимальне уточнення кола осіб, які належать до службових осіб банківських установ. Існує об'єктивна потреба у визначенні перспективних напрямів законодавчого вдосконалення положень КК України щодо відповідальності за суспільно небезпечні діяння у сфері банківської діяльності, практична реалізація яких дасть змогу підвищити ефективність протидії цьому виду злочинності.

Формулювання конкретних пропозицій стосовно вдосконалення кримінального законодавства України щодо забезпечення безпеки сфери банківської діяльності передбачає необхідність кримінально-правової характеристики цих кримінальних правопорушень. Так, вважаємо, що ключовим фактором у визначенні поняття злочинів у сфері банківської діяльності є те, що вони посягають на суспільні відносини, що складаються у сфері банківської діяльності. Родовим об'єктом цих суспільно небезпечних діянь є суспільні відносини у сфері банківської діяльності, а в конкретних кримінально-правових нормах наявні безпосередні об'єкти (наприклад, кредитні відносини між кредитором і позичальником, законність проведення електронних розрахунків тощо). Отже, банківська діяльність є родовим поняттям злочинів у сфері банківської діяльності, оскільки її виконує конкретне коло суб'єктів виконання банківської діяльності, визначених відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність».

Грунтуючись на критеріях статусу суб'єкта, який здійснює банківську діяльність, відповідно до ст. 4 Закону України «Про банки та банківську діяльність», у рамках цієї діяльності необхідно виділяти: 1) діяльність Наці-

онального банку України; 2) діяльність інших банків; 3) діяльність філій іноземних банків, що створені й діють на території України відповідно до положень Закону України «Про банки та банківську діяльність» та інших Законів України. Важливо зазначити, що в нашому розумінні банківська діяльність обмежується виключно видами діяльності банку, передбаченими в ст. 47 Закону України «Про банки та банківську діяльність». Здійснення інших видів діяльності, які не мають статусу банківської, належить до інших видів підприємницької діяльності. Ознакою ж, що виділяє банківську діяльність як самостійний вид діяльності, є її зміст.

Поряд із об'єктом залежно від характеру зв'язку з ним **предметами злочинів у сфері банківської діяльності** є: а) кредитні ресурси банків; б) кошти громадян, що перебувають на їхніх банківських рахунках; в) предмети, що є складниками банківської таємниці (документи, інформація на електронних носіях); г) банківські платіжні картки. Правильне встановлення предмета впливає на кваліфікацію суспільно небезпечного діяння, оскільки предмет злочину внесений до системи суспільних відносин, а отже, оцінюється учасниками цих відносин залежно від їх властивостей. Однією з особливостей чинного закону про кримінальну відповідальність є те, що він у деяких складах злочинів фактично ототожнює фізичні ознаки предмета злочину з наслідками як ознакою **об'єктивної сторони**.

За конструкцією об'єктивної сторони злочину у сфері банківської діяльності складаються зі злочинів як із формальними, так і з матеріальними складами. Тобто в певних випадках їх обов'язковими ознаками є вчинення діяння, передбаченого диспозицією кримінально-правової норми (ст. 209 КК України), в інших випадках – діяння, суспільно небезпечні наслідки та причинний зв'язок (ст. 2181 КК України). Щодо злочинів у сфері банківської діяльності з матеріальними складами, то необхідно брати до уваги їх кваліфіковані й особливо кваліфіковані склади. Способи вчинення таких суспільно небезпечних діянь в окремих випадках впливають на кваліфікацію (наприклад, порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності шляхом унесення керівником або іншою службовою особою банку до бази даних про вкладників завідомо неправдивих відомостей).

Специфіка **суб'єктивної сторони злочинів** у сфері банківської діяльності полягає в умисній формі вини цих діянь. Необережні посягання на суспільні відносини у сфері банківської діяльності в чинному кримінальному законодавстві не є злочинними. Однак численні банкрутства, фінансові піраміди та інші подібні проблеми, що виникають у сфері банківської діяльності, наводять на думку про те, що, окрім самих виконавців цих суспільно небезпечних діянь, повинні нести відповідальність і ті особи (зокрема керівники або службові особи банків), які своєю бездіяльністю не забезпечили необхідний контроль. Мається на увазі необхідність криміналізації діяння за невиконання або неналежне виконання службовою особою банку своїх службових обов'язків. При цьому розмежування відповідної кримінально-правової норми з нормою, передбаченою ст. 367 КК України, має проводитись відповідно до об'єкта суспільно небезпечного посягання. За умисного ставлення винного до наслідків злочинів у сфері банківської діяльності законодавець указує на умисел у диспозиціях кримінально-правових норм: «умисне доведення банку до неплатоспроможності», «умисне доведення до банкрутства», «внесення завідомо неправдивих відомостей» тощо. Необхідно зазначити, що корисливий мотив у певних кримінально-правових нормах є обов'язковою ознакою їх суб'єктивної сторони (наприклад, у ст. 219 КК України) й мети (ст. 2202 КК України). Виходячи зі змісту суб'єктивної сторони злочинів у сфері банківської діяльності, можна дійти висновку, що під час їх учинення особа усвідомлює суспільну небезпечність своїх діянь і бажає їх

настання, що ще раз підтверджує необхідність підвищення рівня захисту сфери банківської діяльності України.

Щодо суб'єкта злочинів у сфері банківської діяльності важливо підкреслити, що безпосередніми учасниками цих кримінальних правопорушень можуть бути суб'єкти, які не мають до банківської діяльності прямого стосунку. Поряд із тим, що суб'єктом цих злочинів у більшості своїй є особи, які виконують розпорядчі функції у сфері банківської діяльності, вони можуть учинюватися в складі злочинних груп або злочинних організацій. Отже, суб'єкт злочинів у сфері банківської діяльності характеризується як загальними ознаками (наприклад, суб'єкт легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, ст. 209 КК України), так і спеціальними ознаками: порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності (ст. 2201 КК України), де спеціальним суб'єктом є керівник або інша службова особа банку; доведення банку до неплатоспроможності (ст. 2181 КК України), де спеціальним суб'єктом є пов'язана з банком особа. До спеціальних суб'єктів злочинів у сфері банківської діяльності необхідно зарахувати керівника, іншу службову особу банку, пов'язаних із банком осіб у значенні, визначеному Законом України «Про банки та банківську діяльність». Зауважимо знову, що чинне законодавство України не містить конкретних роз'яснень щодо того, які саме категорії співробітників банківських установ підпадають під формулювання «службова особа банку».

Під час розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних із учиненням злочинів у сфері банківської діяльності, виникають труднощі та помилки в кваліфікації, зокрема під час визначення об'єктивної й суб'єктивної сторони діяння, його суб'єкта, що нерідко призводить до виправдання підсудних. Ця проблема свідчить про недосконалість кримінального законодавства, а також практики його застосування. Створення самостійного інституту кримінально-правової охорони сфери банківської діяльності України у вигляді розділу Особливої частини КК України дасть змогу більш точно відобразити особливості видового об'єкта суспільно небезпечних діянь цієї групи, сприятиме з'ясуванню їх специфіки і ступеня суспільної небезпеки, правильній кваліфікації та індивідуалізації покарання. Також формування інституту кримінально-правової охорони банківської діяльності України дасть можливість на більш високому рівні встановлювати причини й умови таких кримінальних правопорушень, уживати більш ефективні заходи щодо запобігання їм. Уважаємо, що криміналізація суспільних відносин у сфері банківської діяльності, недоліки правового регулювання банківських правовідносин, відсутність цілеспрямованої політики держави в цій сфері зумовлюють потребу у формуванні забезпечувальних кримінально-правових норм, які створять умови для успішного запобігання злочинам у сфері банківської діяльності.

Уважаємо, що злочини у сфері банківської діяльності – це група норм із таких складів суспільно небезпечних діянь: незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200 КК України); легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України); доведення банку до неплатоспроможності (ст. 2181 КК України); доведення до банкрутства (ст. 219 КК України); порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності (ст. 2201 КК України); фальсифікація фінансових документів і звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи (ст. 2202 КК України); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України); незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231 КК України); розголо-

шення комерційної або банківської таємниці (ст. 232 КК України).

Поряд із вищезазначеними складами злочинів пропонуємо криміналізувати й увести до структури нового розділу Особливої частини КК України такі діяння, в яких, на нашу думку, вбачається суспільна небезпечність, з урахуванням усіх факторів соціальної зумовленості криміналізації суспільно небезпечних діянь, а саме: незаконне одержання кредиту; злісне ухилення від погашення кредиторської заборгованості; порушення порядку зайняття господарською діяльністю та діяльністю з надання фінансових послуг (ст. 202 КК України декриміналізована у 2011 р.); неналежне виконання умов договору банківського вкладу; зловживання повноваженнями у сфері банківської діяльності; службова недбалість у сфері банківської діяльності; шахрайство з використанням банківських електронних технологій. Доцільність криміналізації злочинів сфери банківської діяльності зумовлюється передусім їх суспільною небезпечністю та родовим об'єктом – суспільними відносинами у сфері банківської діяльності.

Наприклад, розглянемо ст. 202 КК України «Порушення порядку зайняття господарською діяльністю та діяльністю з надання фінансових послуг». Мова йде про кримінально-правову норму 202, виключену на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 р. Відповідно до положень зазначеної статті, передбачалося таке: «Здійснення без державної реєстрації, як суб'єкта підприємницької діяльності, що містить ознаки підприємницької та яка підлягає ліцензуванню, або здійснення без одержання ліцензії видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до законодавства, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, якщо це було пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах, – карається штрафом від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк. Здійснення банківської діяльності, банківських операцій або іншої діяльності з надання фінансових послуг, а також професійної діяльності на ринку цінних паперів без набуття статусу фінансової установи чи без спеціального дозволу (ліцензії), якщо законом передбачено набуття статусу фінансової установи чи одержання спеціального дозволу (ліцензії) для здійснення зазначених видів діяльності, або з порушенням умов ліцензування, якщо це було пов'язано з отриманням доходу у великих розмірах, – карається штрафом від тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

Про передчасність декриміналізації злочинів у сфері господарської діяльності вже висловлювалися провідні вчені України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 р. № 4025-VI (далі – Закон) викликав резонанс як у суспільстві, так і в наукових колах. На підставі вказаного Закону з тексту КК України було виключено одразу 16 кримінально-правових норм: 202, 203, 207, 208, 214, 215, 217, 218, 220, 221, 223, 225, 226, 228, 234 і 235. На думку Н.О. Гуторової, виключення вказаних норм із КК України демонструє, що більшість із них належала до «мертвих» норм, які або взагалі протягом кількох років не застосовувались, або їх застосування мало поодинокий характер. Значною мірою це було зумовлено різким зростанням неоподаткованого мінімуму доходів громадян, що в КК України є розрахунковою одиницею для обчислення розміру заподіяної шкоди або вартості предмета злочину [3, с. 142].

Відповідно до даних Державної судової адміністрації України за 2010 р., за ст. 202 КК України засуджено 8 осіб. Тобто, напевно, ефективність багатьох норм, вилучених із розділу VII Особливої частини КК у 2011 р., дійсно виявлялася незначною в соціально-економічних умовах того періоду. Однак ми дотримуємося позиції О.О. Дудорова та Р.О. Мовчана, які вважають, що сам по собі факт рідкого застосування (незастосування) тієї чи іншої кримінально-правової норми не може слугувати достатньою підставою для декриміналізації діяння, караного за цією нормою [4].

Фактично подібні норми є ефективними в кримінальному законодавстві інших держав (зокрема РФ та КНР). Стаття 174 КК Китайської Народної Республіки передбачає: «Самовільне, без санкції Китайського Народного Банку, створення комерційного банку чи іншої фінансової структури – карається позбавленням волі на строк до 3 років або короткостроковим арештом і водночас або як самостійне покарання – штрафом у сумі від 20 до 200 тис. юанів; при обтяжуючих обставинах – карається позбавленням волі на строк від 3 до 10 років і штрафом у сумі від 50 до 500 тис. юанів. виготовлення фальшивого свідоцтва на право діяльності комерційного банку чи іншої фінансової структури, його підробка або передача для користування третій особі тягнуть за собою покарання відповідно до частини першої цієї статті. Якщо злочин, згаданий у частині другій цієї статті, вчинений організацією, щодо організації застосовуються штрафні санкції, а керівники організації та інші особи, які несуть безпосередню відповідальність, караються відповідно до частини першої цієї статті» [5].

Пропонуємо закріпити відповідальність юридичних осіб за порушення порядку зайняття господарською діяльністю та діяльністю з надання фінансових послуг у формі застосування відповідних заходів кримінально-правового характеру в КК України, що, до речі, також сприйняте китайським законодавцем щодо відповідальності юридичних осіб за злочини, вчинювані у сфері банківської діяльності. В Україні зроблені певні кроки, спрямовані на встановлення безпосередньої кримінальної відповідальності юридичних осіб. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб», КК України доповнений розділом XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», у положеннях якого підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є вчинення її уповноваженою особою або за дорученням чи наказом, за змовою та в співучасті, або іншим шляхом від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого з вичерпного кола злочинів, передбачених у ст. 963 КК України. Серед злочинів у сфері банківської діяльності передбачена можливість застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за вчинення суспільно небезпечного діяння – легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України). На нашу думку, порушення порядку зайняття господарською діяльністю та діяльністю з надання фінансових послуг апriori передбачає можливість учинення вказаного діяння юридичними особами. Отже, це зумовлює потребу в розширенні кола суспільно небезпечних діянь, передбачених ст. 963 КК України.

Гуманізація кримінальної відповідальності є пріоритетним напрямом розвитку правової системи й розбудови держави та громадянського суспільства в Україні. Уважаємо, що за вчинені протиправні діяння в процесі провадження господарської діяльності, які не несуть характеру суспільної небезпеки, відповідальність має бути виключено в площині адміністративних заходів. Однак у тих випадках, якщо ці правопорушення створюють економічну й соціальну небезпеку, загрожують фінансовій

стабільності в державі, існує нагальна потреба в забезпеченні охорони цих суспільних відносин заходами кримінально-правового характеру. Надані в науковій статті пропозиції щодо криміналізації діянь у сфері банківської діяльності є обґрунтованими з урахуванням доведених провідними вченими факторів криміналізації суспільно небезпечних діянь, ці пропозиції є абсолютно своєчасними й такими, що забезпечать охорону важливої в сучасних умовах сфери суспільних відносин – сфери банківської діяльності. Важливість цих суспільних відносин підкреслюється тим, що банківська діяльність пов'язана із залученням значних коштів, відповідальність за дотримання законності у сфері банківської діяльності покла-

дена на визначене коло осіб, які повинні усвідомлювати цю відповідальність й чітко відповідати встановленим законом вимогам щодо професійності та особистісних характеристик. Необхідність кримінально-правової охорони банківської діяльності зумовлена підвищенням суспільної небезпеки зазначених діянь на сучасному етапі функціонування суспільства, кризою у фінансовій і банківських сферах держави, нагальними потребами в усуненні прогалин чинного законодавства з питань забезпечення безпеки банківської системи, загалом негативними змінами, що відбулися в банківському секторі в нових економічних умовах, і необхідністю охорони їх нормами кримінального права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудоров О.О. Кримінально-правова заборона щодо доведення банку до неплатоспроможності: сумнівна законодавча новела / О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан // Право і громадянське суспільство. – 2015. – № 1. – С. 72.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних з банком осіб : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/218-19>.
3. Гуторова Н.О. Щодо гуманізації відповідальності за злочини у сфері господарської діяльності / Н.О. Гуторова // Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 квітня 2012 р.). – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. – С. 142.
4. Дудоров О.О. Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – пора визначитися зі стратегією розвитку / О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2015. – № 2 (5).
5. Кримінальний кодекс Китайської народної республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukknr.ucoz.ru/>.

УДК 343.971

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПРАЦІВНИКАМИ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

STRATEGIC OBJECTIVES OF PREVENTION OFFICIAL MALFEASANCE COMMITTED BY THE OFFICERS OF STATE CRIMINAL EXECUTIVE SERVICE OF UKRAINE

Ліховіцький Я.О.,
к.ю.н, доцент кафедри кримінального права
Ужгородський національний університет

Стаття присвячена формуванню оптимальної системи стратегічних цілей запобігання злочинам у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Державної кримінально-виконавчої служби України. Запропоновано та проаналізовано два блоки таких цілей: загальнопревентивні та спеціально-превентивні. Наголошено на стратегічній важливості демілітаризації пенітенціарної системи, забезпеченні її прозорості, відкритості для громадського контролю, а також участі неурядових організацій в процесі виконання покарань, формування моделі високої соціальної значущості працівника вказаної служби.

Ключові слова: працівник Державної кримінально-виконавчої служби, службова діяльність, злочин, запобігання, стратегія, цілі.

Статья посвящена формированию оптимальной системы стратегических целей предупреждения преступлений в сфере служебной деятельности, совершаемых работниками Государственной уголовно-исполнительной службы Украины. Предложены и проанализированы два блока соответствующих целей: общепревентивные и специально-превентивные. Акцентируется внимание на стратегической важности демилитаризации пенитенциарной системы обеспечения её прозрачности, открытости для общественного контроля, а также участия неправительственных организаций в процессе исполнения наказаний, формирования модели высокой социальной значимости работника указанной службы.

Ключевые слова: работник Государственной уголовно-исполнительной службы, служебная деятельность, преступление, предупреждение, стратегия, цели.

The article is devoted to building optimal system of strategic objectives of prevention official malfeasance committed by the officers of State Criminal Executive Service of Ukraine. The logic of strategic goal setting in the sphere of prevention official malfeasance committed by the officers of State Criminal Executive Service of Ukraine is determined by universal civilized course of development of Ukrainian nation and state. It precisely and practically uncontested is linked in liberal humanitarian ideology, which forms specific generally preventive objectives in the sphere of human-centric values and orientations of universal institutional convergence. It proposes and analyses two blocks of such objectives: general preventive and specific preventive. It emphasizes strategic significance of demilitarization of criminal executive system, promoting its transparency, openness for public control, as well as participation of non-governmental organizations in the process of criminal execution, creating the model of paramount social importance of officers of the service analyzed. Talking about the latter, it objectifies necessity of certain demarginalization of State Criminal Executive Service of Ukraine officers, elimination (dilution) of their exceptionalism, alienation by material and connected with it social-psychological criterion.

It emphasizes necessity of coordination of criminal executive politics with economical, legal, criminological and humanitarian politics of the Ukrainian state in the part of minimization of criminal activity of State Criminal Executive Service of Ukraine personnel, enhancement of criminological efficiency of functioning State Criminal Executive Service of Ukraine system as a whole. Specific preventive objectives encompass: enhancement of the complex of criminological significant filters in the selection system for candidates for service in State Criminal Executive Service